

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Francisci Toleti S. R. E. Cardinalis Summa Casuum
Conscientiæ, Sive De Instructione Sacerdotum Lib. VII**

Toledo, Francisco de

Coloniæ Agrippinæ

10. Quid diuinum officium dicatur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40916

pter humiditatem hostia; tunc continuandum est sacrificium, bilque repetendū, quia illa non sunt de essentia sacrificii, si commode posset fieri; tunc saltem in residua parte debent fieri signa, & fractiones.

Octauum aliquando circa verba accedit, vt proferens potus obliuiscatur, an talia protulit. Quod si est aliquod verbum ex alijs, præter verba consecrationis, postquam iam alia verba successerunt, non est curandum repetere. Tamen de verba consecrationis difficultas est, & non quodcumque dubitauerit, vt repetatur, nam multa proferuntur certo ex viuorum non meminimus an fuerint prolata, si supra id reflectatur. Vnde scrupulosi debent multum quiescere in hoc: licet non recedant, nō ob id statim repetenda sunt. Cum tamen alicui videtur certum multum, se non dixisse, & valde probabiliter dubitat, potest repetere sub conditione; nec est vitium periculum, licet accidat quod semel proulerit.

Nonum tandem accidere potest aliquid impediens, ne soluantur sacrum, vt si, celebrante Sacerdote, adueniat aliquis ipsum volens occidere, vel inimici, seu hostes in prælio, in domo corruat: & tunc, si est ante consecrationem, potest recedere; si verò post, licet ei statim consumere. Quod si non recedat, poterit Sacramentum cum corporalibus extrahere. Quod si non, aliqui dicunt, quod subeat mortem: sed ego non credo, quia nulla ratio, nec textus id probat, sed licet ei discedat, nam si permaneat, occiditur, & adhuc sacrificium manet imperfectum: melius ergo est, quod maneat sic, & saluetur homo. Attende tamen, quod si aliquis in contemptum iudei vult eum occidere, si à sacro non desisteret, tunc teneatur propter fidem continuare, & mori, non solum post consecrationem, sed etiam ante. Hi sunt casus, qui frequentiores sunt in hac parte.

Quid diuinum officium dicatur.

CAPVT X.

Sacerdotis officium primum, non solum sacrificare, sed etiam officium diuinum persolvere, esse diximus. Tractatum est de sacrificio, nunc de officio tractare oportet. Atque illud primo se offert explicandum, quid sit diuinum officium.

Vide

Videtur autem posse sic describi. Laus Dei voce expressa, per Ecclesie institutionem determinata.

In qua descriptione sunt quatuor partes considerandæ.

Prima est, *Laus*. Est autem laus, manifestatio quædam excellentiæ alicuius. Cum enim alicuius virtutes propalamus, ipsum laudamus. Est autem officium istud, laus quædam & manifestatio excellentiarum alterius.

Alter pars est, *Dei*. Non enim diuinum officium est laus Regis, vel Imperatoris, sed omnipotentis Dei: cum enim ipse excellentiam exprimimus, ipsum laudamus. Aduerte tamen, quod quamuis officium sit Beatissimæ Virginis, & aliorum Sanctorum, & mortuorum, tamen præcipue est Dei: nam ipsum in suis Sanctis laudamus, iuxta illud, *Laudate Dominum in sanctis eius*. Quid est aliud, Beatissimæ Virginis virtutes & gratia exprimerè, quam Dei virtutem & misericordiam, à qua omne bonum est, extollere? Quid est animarum purgatorij poenas referre, quam Dei iustitiam cum clemetia magnificet? Dicitur ergo optime diuinum officium, *Laus Dei*. Nam in omni bono præcipue laudatur, & laudandus est ab omnibus Deus.

Tertia pars est, *Cum voce expressa*. Est enim duplex laus: altera quidem interna, altera externa. Interna est, quæ fit corde, & nihil aliud est, quam recognitio quædam mentis, excellentiæ, & virtutis alterius, cum affectu quodam ex inclinatione in ipsum. Vnde Deum laudamus interius, quando ipsius excellentias mente recogitamus, & affectu simul in ipsum ferimus. Externa autem est, quæ fit ore, & voce ipsa manifestante internam. Bona quidem interna est, & melior quam sola externa; verum si externa coniungatur cum interna, efficitur melior quam altera per se. Diuinum igitur officium est, non solum laus interna, sed & externa, quæ fit voce, atque prolatione. Vnde, qui diuinum officium persolunt, non adimplent præceptum recitandi, nisi ore proferant, quantumuis mente laudent, quoniam necessaria est prolatio vocalis. Vnde attendere debent qui missitando recitant, vt sic proferant, vt vox sit plene articulata. Attendere etiam opus est, vt non de se interna, qui etenim solum voce laudat, & vult non attendere mentem, aduertendo se non attendere, non implet præceptum, potestque illi dici, *Populus hic labijs me honorat, cor autem eius longe est à me* Esaia cap. 29. Dices, cum Deus sit scrutator cordium, & qui non indiget voce, vt intelligat, & penetret

occulta cordium, quorum petit hanc vocalem laudem: eo illud optimis rationibus esse factum.

Prima, vt noster affectus magis exciteretur. Atque etenim laudantis magis excitatur ad deuotionem voce, quae est velut quidam stimulus ipsius, excitans & prouocans ad actum.

Secunda, vt aliorum affectus etiam prouocentur. Multum enim animi accenduntur, cum aliorum clamores, & voces ad Deum percipimus: propter quod institutum est, vt essent catus in Ecclesia, & etiam diuersorum musicorum genera.

Tertia, vt pluribus modis laudetur Deus, cum pluribus modis sit excellens, & pluribus modis simus ei debitores.

Quarta, vt sit manifesta distinctio inter ecclesiasticos, & seculares, etiam in voce ipsa.

Tandem quinto, propter facilitatem: nam sola mente ore, seu laudare continuè per aliquod tempus, difficile est, quae necessaria est actualis attentio; ore verò non est ita difficile: nam sufficit tunc virtualis attentio, cum deest actualis per inuentionem aliquam. Est igitur officium, laus Dei extremiorum expressiua.

Quarta pars est, *Secundum Ecclesiae institutionem determinata*. Non enim semper, cum Deum voce laudamus, diuinum officium celebramus, sed cum illa voce laudamus, quae est ab Ecclesia ad hunc finem determinata, scilicet per Psalmos, Antiphonas, Lectiones, & reliqua, quae continentur in officio. Attende quòd dicitur, *determinata*. Nam Ecclesia non instituit laudare Dominum ore: est enim hoc secundum ius naturae, ita omnes gentes suos falsos Deos etiam clamoribus laudant, & Iudaei hoc etiam faciebant, & in primitiua Ecclesia ab Apostolis id fuit traditum sed Ecclesia determinauit hunc modum laudis praedictum. Ecce igitur quid diuinum officium sit. Quae, quare dicitur Officium? Respondeo officium dici ad proprium, quo vnusquisque, vt in proprio, & distincto ab alijs exercitio versatur. Est autem munus hoc personarum ecclesiasticarum, in quo versari debent. Nihil est ita proprium Christiano, quam Deum verum laudare, nihilque magis durabile: in caelo enim sacrificiũ cessabit, diuina tamen laus cessare nequaquam debet. *Beati enim, qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te.* Cuius oppositum facient damnati in sempiternum. Cum igitur hoc sit proprium, ac perpetuum Christiano, laus dicitur officium: & quae

Dei est laus, dicitur officium diuinum. Dicitur etiam hora canonica, à tempore, in quo fit ista laus: quia enim canones determinant certa tempora, & horas, quibus determinatæ laudes Deo sunt dandæ, ob id ipsa laus hora canonica dicta est.

Quotuplex sit istud officium.

CAPVT XI.

Septem horæ canonice constitutæ sunt. Matutina, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vespera, & Completorium. Est enim numerus septenarius perfectus. Septem enim sunt ætates hominis, quibus omnibus Deus est laudandus: Infantia, Pueritia, Adolescentia, Iuuentus, Virilitas, Senectus, Decrepitudo. Septem mundi ætates: septem dona Spiritus sancti: septies cadit iustus: septies Dauid laudabat in die Dominum: septies etiam a nobis petit sic laudari. Diuiditur in duas partes horæ canonice, in diurnas, & nocturnas. Nocte enim, & die laudare Dominum debemus, cum ab eo continue bona accipiamus. Horæ nocturnæ sunt, Matutina: Matutina enim, quæ aurora est, sumitur pro tota nocte per Synecdochem. Diuidebatur olim nox in quatuor quartas. Singulæ tribus horis constabant, incipiebantque ab Aue Maria noctis, scilicet post Solis occasum, (In Italia ex vigesima quarta) Et dicebantur istæ quartæ Vigilia noctis. Prima vigilia durabat per tres primas horas, quibus finitis, incipiebatur Matutinum, quod est diuisum in tria nocturna: & primum dicebatur in secunda vigilia, quo finito, ille ibat cubicum, & alij surgebant. Tertia vigilia scilicet mediâ nocte, & dicebant secundum nocturnum. Alij vero surgebant pro tertio, in quarta vigilia. Quibus finitis, pulsatis campanis, dicebatur, *Te Deum laudamus*, & tunc omnes adorant similiter cum laudibus. Nec mireris, quod singula nocturna durabant tres horas, quia dicebatur nocturnum diei, Diuæ & beatæ Virginis, & mortuorum. Diebus sollempnibus adesse solebat populus secundo, & tertio nocturno cum laudibus, modo iam non est in vsu, sed vnico tractu dicitur ab omnibus ministris; quamuis varij sint modi. Aliqui in secunda, aliqui in tertia vigilia dicunt. Horæ verò diurnæ statim dicebantur.